

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jméno autora: Mgr. Barbora Jášová

Datum vytvoření: 22. 10. 2013

Číslo DUMu: VY_32_INOVACE_16_D_II

Ročník: I.

Dějepis

Vzdělávací oblast: Společenskovědní vzdělávání

Vzdělávací obor: Dějepis

Tematický okruh: Středověk, charakter středověké společnosti

Téma: Židé v Čechách - středověk

Metodický list/anotace:

Prezentace, výklad s obrázky.

Možné využití i v ostatních společenskovědních předmětech.

Židé v Čechách

středověk

Obr. 1

Davidova Hvězda

- Šesticípá hvězda, symbol Židů – Juda.
- Symbolizuje souhvězdí, pod kterým se čeká na Mesiáše, a také šest pracovních dní, kde střed znamená šabat (sobota/sedmý den v týdnu).
- Symbol jako takový znamená rovnováhu.

Obr. 2

Počátky osídlení

- Od 2. století n. l. Židé žijí v takzvané *diaspoře* nebo *galutu* – nucené emigraci (Římané jim zakázali pobyt v jejich dávné vlasti – Palestině = Zemi izraelské).
- První zmínky o židovském osídlení a přítomnosti židovských obchodníků pocházejí už z 10. století – přiváželi k nám zlato, které měnili za koně, kožešiny i slovanské otroky.
- První židovské komunity vznikly v Praze jako obchodní osady v pražském podhradí na Újezdě a na Vyšehradě.
- Později se židovská obec přesunula na území dnešního Josefova.

Antijudaismus – raný středověk

- Už od počátku se objevovaly snahy omezit práva Židů. Hlavním motivem byly zřejmě ekonomické zájmy, závist a snaha loupit. Již v Kosmově kronice nabádá kněžna Vratislava II., aby se obohatil na úkor Židů.
- Třetí (1179) a Čtvrtý lateránský koncil (1215) nařídily *segregaci* (oddělení, původně „vyloučení ze stáda“) Židů od křesťanského obyvatelstva.

- **A) Židé museli být označeni:**

Např. žlutý kroužek či kolečko našité na oděvu, žlutá páska na rukávu nebo zvláštní tvar žlutého klobouku. Pro ženy to byl zvláštní účes se žlutou stužkou ve vlasech. Za druhé světové války se toto nařízení vrátilo ve formě povinnosti viditelného označení žlutou Davidovou hvězdou s nápisem *Jude*.

Obr. 3

Obr. 4

Židé označení žlutými kruhy jsou upalováni na hranici.

Obr. 5

„Znesvěcování hostií“. Na první desce jsou hostie kradeny, na druhé krvácejí zatímco je Žid probodává, na třetí jsou Židé zatýkáni a vězněni, na čtvrté zaživa upalováni.

- **B) museli žít odděleně (v ghettu)**

Nesměli žít s křesťany pod jednou střechou, během Velikonoc nesměli vycházet na ulici.

- **C) měli omezenou možnost obživy**

Mimo ghetto mohli provozovat jen obchod, lékařství a finančnictví, bylo jim povoleno půjčovat peníze na úrok (takzvaná *lichva*, která byla křesťanům zakázána jako něco neetického); na druhou stranu nesměli Židé pracovat v zemědělství, nesměli vlastnit půdu a většina řemesel jim byla také zakázána, aby nekonkurovali svým křesťanským sousedům.

Ochrana Židů

- Papež Inocenc IV. vydal roku 1247 bulu – zakazovala násilí proti Židům, připravovat je o jmění, vyrušovat o sobotních bohoslužbách, znesvěcovat jejich pohřebiště. Byl to první právní dokument, který Židy bránil před nařčením z rituálů s krví a krádeže dětí.
- Nepokojům se snažili předcházet i čeští králové, kteří ale situaci využili ke svému prospěchu:
- Václav I. – obsah jeho privilegia není známý
- Přemysl Otakar II. – 13. st.: *Statuta Judaeorum*.

Židé se stali služebníky královské komory, byli tedy královským majetkem. Útok na ně byl považován za útok na majetek krále. Za královskou ochranu museli Židé ovšem náležitě platit daně a poskytovat panovníkovi půjčky.

Doba lucemburská

- Jan Lucemburský – vymáhal peníze od Židů, uchyloval se i k vydírání, mučení a přímým loupežím, například nechal rozkopat podlahu Staronové synagogy a odnesl tam ukryté cennosti.
- Roku 1336 nechal popravit asi čtyřicet pět židovských poddaných z důvodu obvinění na základě rituálních pověr, jejich majetku se však zmocnil.
- V českých zemích proběhlo několik *pogromů* (vraždění skupiny obyvatel jiného náboženského přesvědčení), největší třeba v Čáslavi 1337 a Jindřichově Hradci, Znojmě 1338.
- Záminkou mohlo být např. údajné pohanění hostie.

Doba lucemburská

- Karel IV. – v zemích Koruny české Židy chránil, důvody byly především ekonomické, takže ačkoli byli Židé chráněni před fyzickým napadením, bylo rušení křesťanských dluhů u Židů poměrně běžné a nadále trvala omezení z předcházejících staletí.
- K velkým pogromům ale docházelo i pak, v roce 1349 v tehdy české Vratislavi a o Velikonocích 1350 v Chebu, kdy byli tamější Židé zcela vyhlazeni.
- Přelomem by byla *Maiestas Carolina*, která by udělila Židům další významná privilegia, například právo držení svobodných vesnic, ale tyto zákony nevešly v platnost.

Obr. 7, 8

Karel IV. a Václav IV.

- Václav IV. – v Praze žilo asi 750 Židů, kteří měli hřbitov na Novém Městě. Roku 1385 zrušil veškeré dluhy u židovských věřitelů, mnohé navíc nechal zatknout. 1389 se o Velikonocích v nepřítomnosti krále odehrál v Praze velký pogrom, jehož viníci zůstali nepotrestáni.
- Husité rozpoutali na počátku 20. let 15. století několik pogromů a v dalších deseti letech byli Židé z některých měst vyhnáni.

Doba jagellonská

- Moc panovníka byla oslabena, situace Židů se nezlepšila.
- Křesťané porušovali zákaz lichvy – klesal zájem o židovské půjčky.
- Židé se snažili zajistit si obživu řemeslnou výrobou – konkurence křesťanů, napětí mezi křesťany a Židy rostlo, Židé byli opět vyháněni z měst – přesouvali se na venkov.

Doba habsburská

Ferdinand I. Habsburský

- 1527 Židům potvrdil privilegia
- Ve městech se Židé stali konkurencí řemeslnickým cechům – měšťané se snažili vymoci si u krále jejich vyhnání. Byla proti nim vznášena různá obvinění – např. založení požáru Malé Strany a Hradčan (1541), že jsou vyzvědači Turků...
- Židé se proto usazovali na Moravě a ve Slezsku.
- 1547 – moc měst byla zlomena a Židé se mohli vrátit do Čech.

Císař Rudolf II.

- Za jeho vlády došlo ke stabilizaci poměrů. Císař využíval služeb dvorského Žida Mordechaje Maisla, který financoval mnohé stavby v židovském ghettu (Židovská radnice, Vysoká synagoga, Maiselova synagoga).
- Svůj *zlatý věk* Židé zažívali nejen po stránce materiální, ale také duchovní. V českých zemích působili mnozí učenci – např. Jehuda Löw Ben Becalel – významný židovský učenec, který reformoval mj. židovské školství a je spojen se známými pověstmi o Golemovi.
- V Praze byla navíc v provozu hebrejská tiskárna, Praha byla nazývána Jeruzalémem nad Vltavou.

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12

Císař Rudolf II.,
hrob Rabi Löwa na pražském
židovském hřbitově,
Golem,
Staronová synagoga,
kde na půdě je Golem ukryt.

Obr. 13

Obr. 14

Tumba (hrob) Mordechaje Maisla
na Starém židovském hřbitově

Židovská radnice u Staronové synagogy

Maiselova
synagoga

Některé památky

- Synagogy (židovské modlitebny):
Staronová synagoga v Praze – nejstarší fungující v Evropě
Velká synagoga v Plzni – jedna z největších na světě
synagoga a židovská čtvrť v Třebíči – zařazeny na seznam památek UNESCO
- Židovské hřbitovy

Synagoga v Plzni
Synagoga v Českém Krumlově

Obr. 16, 17

Třebíč – Zadní synagoga, hřbitov památka UNECSO

Pravopis

- **Žid** = příslušník židovského národa
- **žid** = příslušník židovského náboženství

Oba významy se do velké míry překrývají, protože židovské náboženství bylo původně náboženstvím národním a bylo jedním z určujících rysů příslušnosti k židovskému národu.

Citace

- Obr. 1: MARCIN N® ☀. *Soubor:Menora.svg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Menora.svg>
- Obr. 2: ZSCOUT370. *Soubor:Star of David.svg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Star_of_David.svg
- Obr. 3: SCHILLING, Diebold. *Soubor:Medieval manuscript-Jews identified by rouelle are being burned at stake.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Medieval_manuscript-Jews_identified_by_rouelle_are_being_burned_at_stake.jpg
- Obr. 4: NEZNÁMÝ AUTOR. *Soubor:Descreationofhost.gif-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Descreationofhost.gif>
- Obr. 5: ULLRICH, Daniel. *Soubor:Judenstern JMW.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Judenstern_JMW.jpg
- Obr. 6: THOMAZZO. *Soubor:Statuta judaeorum.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Statuta_judaeorum.jpg
- Obr. 7: MEISTER THEODERICH VON PRAG. *Soubor:Charles IV-John Ocko votive picture-fragment.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Charles_IV-John_Ocko_votive_picture-fragment.jpg
- Obr. 8: SILESIUS, Petrus. *Soubor:VaclavnaVotobraze.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 13.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:VaclavnaVotobraze.jpg>

Citace

- Obr. 9: VON AACHEN. *Soubor:Hans von Aachen 003.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hans_von_Aachen_003.jpg
- Obr. 10: vlastní foto autora
- Obr. 11: THANDER. *Soubor:Prague-golem-reproduction.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Prague-golem-reproduction.jpg>
- Obr. 12: PRAEFCKE. *Soubor:Praha Staronova Synagoga.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Praha_Staronova_Synagoga.jpg
- Obr. 13: PAUER, Martin. *Soubor:Jewish tawnhall (Prague).jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jewish_tawnhall_%28Prague%29.jpg
- Obr. 14: BUCHHÄNDLER. *Soubor:Grab Mordechai Maisel.JPG-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Grab_Mordechai_Maisel.JPG
- Obr. 15: LÜCKING. *Soubor:Maisel-Synagoge in Prag.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maisel-Synagoge_in_Prag.jpg
- Obr. 16: AEPLI. *Soubor:Synagogue Plzen 087.JPG-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Synagogue_Plzen_087.JPG

Citace

- Obr. 17: TALMIDAVI. *Soubor:Cesky krumlov synagoga.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Cesky_krumlov_synagoga.jpg
- Obr. 18: FRETTIE. *Soubor:New (Rear) synagogue in Třebíč, Zámostí.jpg.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:New_%28Rear%29_synagogue_in_T%C5%99eb%C3%AD%C4%8D,_Z%C3%A1most%C3%AD.jpg.jpg
- Obr. 19: FRETTIE. *Soubor:Woman Gallery in Rear Synagogue.jpg-wikipedie* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Woman_Gallery_in_Rear_Synagogue.jpg
- Obr. 20, 21, 22, 23: vlastní foto autora

Zdroje

- ZAHRADNÍKOVÁ. *Dějiny Židů v českých zemích* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: http://www.neztratitviru.net/doc/metodika/Zide_v_ceskych_zemich_2006.doc
- MGR. HRDINA. *První bankéři: Židé, nebo templáři?* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.historieweb.cz/prvni-bankeri-zide-nebo-templari>
- TYDLIDATOVA. *Antisemitismus v českých zemích I.* [online]. [cit. 14.11.2013]. Dostupný na WWW: <http://vera-tydlitativa.eblog.cz/antisemitismus-v-ceskych-zemich-i>